

РЕЦЕНЗИЯ

На дисертационен труд

Тема: Обучението на реставраторите по живопис /етика и мотивация, методи и жанрове/

Докторант: Бисер Янков Лазаров

Рецензент: доц. д-р Мариета Савчева

Дисертацията е посветена на значима и интересна тема, свързана с обучението на реставраторите по живопис, с изграждането на техния естетически вкус и професионална етика. Като нейно мото може да се постави цитат от Венцианската харта /1964 г./: „Реставрацията се прекратява там, където започва хипотезата”. /стр. 33 в научния труд/

Дисертационният труд е в обем от 199 стр. Структуриран е класически както следва:

1. Въведение с две подзаглавия.
2. Първа глава: „Гледни точки, засягащи етиката на реставратора към реставрирания обект” /съдържа 10 подзаглавия/.
3. Втора глава – „Нормативни изисквания и препоръки относно образованието на реставратора, методи на упражнения и диалог между преподавателя и студента” със седем подзаглавия.
4. Трета глава „Преглед на някои аспекти от науката за цвета” /обхваща дванадесет подзаглавия/.
5. Четвърта глава „Основни изобразителни техники и жанрове, преподавани в ателието по живопис на катедра „Реставрация” и ползи, които те допринасят за развитието на реставратора с четири подзаглавия.
6. Заключение.
7. Литературни бележки към всяка глава. /първа – 34, втора – 25, трета – 22, четвърта – 11 заглавия/.

8. Библиографията съдържа научни и методически заглавия по темата, от които 207 на кирилица, 61 на латиница и 13 от Интернет източници.

Структурата и обемът на дисертацията отговарят на критериалните изисквания за такъв вид текст.

Основното книжно тяло е подкрепено от две приложения, съдържащи:

1. Материали, свързани с етичните реставраторски кодекси.
2. Илюстративни примери за цветна интеграция на повредени живописни произведения.
3. Нагледни примери на живописни решения на студентски задачи по живопис в катедра „Реставрация” през последните години.

Представените статии съответстват на темата на дисертационния труд.

Чрез въведението авторът разкрива тематиката на изследването. Много убедително мотивира не само избора на тема, но и нейното актуално звучене в нашата съвременност. Прави кратко представяне на съдържанието на отделните глави. Целта на изследването е формулирана ясно, а също така и задачите, които следва да се решават по пътя към нейното постигане.

Тезаурусът съдържа основните съкращения, абривиатури, термини и понятия, включени в текста. Тяхното дефиниране е коректно, като докторантът се позовава на авторитетни и утвърдени източници /административни документи, научни и методически трудове/.

Литературният обзор е изчерпателен и предполага висока научна подготовка на докторанта. Анализът на литературните източници е извършен добросъвестно, с цитиране на съответните автори.

В първата глава компетентно са изяснени основните гледни точки, свързани с етиката на реставратора при художествените възстановки на реставрираните обекти. Логично тя е с най-голям обем съдържание. Изтъкната е ролята на реставратора и неговата висока отговорност към творбата, изискваща както практически умения, така и „сериозно академично образование в различни области”. Интересно са представени

различните реставрационни подходи към културните паметници в исторически план от Древността, Средновековието и Ренесанса до наши дни в различни области от света. Отделено е специално внимание на времето като фактор в изкуството – исторически контекст, продължителност на сътворяване на произведението, времеви промеждутък между момента на завършване на творбата и този на нейното възприемане. Изтъкнато е значението на произведението на изкуството като социален феномен и е подчертана ролята на неговата автентичност. Уместно е оставен отворен въпрос: Що е автентичност? Дали това е вещеве-ценностния комплекс като качество или материално-неизменната субстанция? Проучени и представени са ключови теории, свързани с етичните позиции в реставрацията. Съдържанието показва задълбочено познаване на основния международен документ, свързан с художествената реставрация – Венецианската харта от 1964 г. Това е доказано и чрез защита на позицията за баланс между историческата и естетическата стойност на творбата. Авторът обвързва логично етиката при реставрацията и различните стилове в изкуството, като се аргументира с различните позиции на учени в тази област.

Във Втора глава докторантът разглежда и представя нормативни документи, свързани със специализираното обучение по реставрация. Уместно се позовава на Болонското споразумение от юни 1999 г., което очертава общата рамка за европейско висше образование. Градира различните нива на умения в реставраторската професия, като ги обвързва с основните цели на обучението по специалността. Краткият исторически преглед на развитието на реставраторската професия и нейното дефиниране се основават на утвърдени източници.

Г-н Лазаров е проучил задълбочено основните методи на обучение по живопис от съвременни автори, работили в тази област /М. Андреев, Б. Дамянов, Е. Куков/. Правилно дефинира понятието „метод“ и диференцира основните видове:

- Методи за устно изложение /лекция, разказ, обяснение, инструктиране, анализ на обект, работа с изиздание/.
- Методи за практическа дейност /упражнение, проект/.

Изискванията към планирането на практически упражнения по живопис през учебната година са прецизирани. Забележката ми е свързана с текста на стр. 82, /”Изисквания към планиране и провеждане на упражненията”/, който е по-логично да

намери своето място на стр. 88, /след „Видове упражнения“/ като завършек на текста на стр. 86-88, свързан с проблема за упражняването и упражненията.

В съдържателен аспект методическата част 7.1. може да бъде обогатена с информация за груповата и екипната форма на работа, особено актуални в реставраторската практика при консервация и реставрация на архитектурни паметници, стенописи и мн. др. Също така може да се разгледат още интерактивни методи, освен проекта, като беседа, дискусия, конферанс. За съжаление, тези интерактивни практики не са застъпени в обучението на студентите. Изучавайки основните постановки и правила за работа в група и екип студентите постепенно ще се научат да преодоляват по-леко възникналите конфликти и проблеми както от професионално, така и от междуличностно естество.

Трета глава е посветена на цветознанието. Авторът обобщава основните научно-теоретични постановки в науката за цветовете. Разгледани са различните теории за същността на цвета като „физическо, физико-химическо и физиологическо явление“. Но авторът не пропуска да акцентира на психологическото въздействие на цветовете върху човека, като цитира Гьоте, според който „червеният цвят е активен, зеленият е плебейски, жълтият събужда радост и блаженство“. Много добре са изведени принципите на цветовата хармония. Примерите за съчетаване на цветовете са подходящо подбрани и подробно описани. Правилно са изяснени основните характеристики на цвета – цветен тон, светлота и наситеност. Отделено е необходимото внимание на теорията за физиологическото възприемане на цвета от очите и влиянието на светлината върху възприемането му. Интерпретирането на въпроса за цветознанието е подчинено основно на класическата теория на Исак Нютон за цветовете. Освен това, г-н Лазаров отделя специално внимание върху същността и въздействието на ахроматичните цветове в живописното произведение. Особено приятно впечатление прави съдържанието на текста, свързан с измерването на цвета в теориите на различни учени – атласа на Мюнсен и системата на Оствалд,

В четвърта глава е отделено внимание на жанровете /натюрморт, пейзаж, портрет, голо тяло/ и изобразителните техники, намерили своето място в учебната програма по живопис в катедра „Реставрация“. Г-н Лазаров посочва обективните ползи за изграждането на професионални качества у бъдещия реставратор чрез тяхното овладяване.

Структурирането на съдържанието следва много добра последователност – изясняване на понятието, композиционни особености, практически особености, художествени материали и техники, работни етапи.

Основният акцент е поставен върху специфичните подходи на художествено изпълнение в реставраторската практика. Компетентно са изяснени качествата, свойствата и начина на приложение на различните материали в съответните дейности. Практическото владение на различни художествени техники е задължително условие при подготовката на художниците-реставратори. Докторантът обективно показва трудностите, с които се сблъскват студентите в обучението по живопис и особено при рисуването на „живата натура” – портрет и голо тяло.

Декларацията за оригиналност е защитена и аргументирана чрез извеждане на основните приноси на дисертационния труд. Те са пряко обвързани с целта на изследването, като са представени обективно, кратко и точно.

Съдържанието на дисертационния труд показва:

1. Уменията на автора за задълбочена проучвателска дейност, сравнение, анализ, синтез и обобщение на литературните източници.
2. Отлично познаване на основните теоретични и методически постановки в областта на реставрацията и живописата.
3. Свободно владение на специфичния научно-художествен речник и неговото приложение при писане на текст.
4. Грамотност на изказа.
5. Висок педагогически професионализъм, намерил доказателство в продуктите от дейността на студентите.
6. Умения за прецизно техническо и естетическо оформление на дисертационния труд.

Дисертационният труд е особено ценен, тъй като обединява и проследява изследвания и постановки, които до този момент не са обобщавани и представяни в цялостен и завършен вид. Моята препоръка е да бъде отпечатан под формата на учебно

помагало, за да послужи при обучението на студентите по живопис и работата на художниците-реставратори.

Като се аргументирам с всичко казано досега, в заключение предлагам на уважаемото жури да оцени по достойнство дисертационния труд на Бисер Янков Лазаров и да му присъди научната и образователна степен „доктор“.

Рецензент: Мариета Савчева